

Tieteessä tapahtuu -lehti kokoaa yhteen eri tieteenalat. Se on foorumi ajankohtaisille ja yleis-
tajuksille tiedeartikkeleille sekä keskustelulle tieteestä ja tiede-
politiikasta.

TOIMITUS

Päätoimittaja: Ilari Hetemäki
Toimitussihteeri (kirja-arvostelut,
ilmoitukset): Tiina Kaarela

Snellmaninkatu 13,
00170 Helsinki
Puh. (09) 228 69 227
tieteessatapahtuu@tsv.fi

TOIMITUSNEUVOSTO

Professori Johanna Arola,
päätoimittaja Ilari Hetemäki,
professori Peter Johansson
(pj.), pääsihteeri Ulla Järvi,
dosentti Anna-Kaisa Kuusisto,
yliopistonlehtori Nelli Piattoeva,
toiminnanjohtaja Lea Ryyänen-
Karjalainen, ylikirjastonhoitaja
Kimmo Tuominen ja filosofian
tohtori Kaisa Välimäki.

OSOITTEENMUUTOKSET

JA TILAUKSET

tilaukset@tsv.fi
Puh. (09) 228 69 254

JULKAISIJA

Tieteellisten seurain
valtuuskunta
Painos 7 200 kpl
Ilmestyy 5 kertaa vuodessa
39. vuosikerta

Lehdestä ilmestyy myös
verkkoversio:
www.tieteessatapahtuu.fi

Seuraava numero ilmestyy
marraskuun puolivälissä.
Viimeinen aineistopäivä siihen
on 18.10.2021.

ILMOITUKSET

1/1 takakansi 550 € (4-v.)
Takakannen sisäsivu 480 € (4-v.)
Sisäsivut (4-v.) 540 €
1/1 (mv) 480 €
1/2 sivu (mv) 280 €
Myynti: puh. 0400 467 195 tai
ilmoitukset@tieteessatapahtuu.fi

ISSN 0781-7916 (painettu)
ISSN 1239-6540 (verkkolehti)

Painotalo Plus Digital,
Lahti 2021.

PÄÄKIRJOITUS

SÄÄTIÖT JA TIETEEN TUKEMISEN PITKÄJÄNTEISYYS

Risoo, ketuttaa, turhauttaa. Lupaukset tieteen kunnianpalautuksesta ovat vaihtuneet epäluottamukseen ja ennakoimattomuuteen. Vaikea arvioida, kummalla lopulta on suurempi kielteinen vaikutus: rahoitusleikkauksilla vai arvostuksen puutteella, joita molempia tiedeyleisö on viime aikoina joutunut kohtaamaan.

Jos joskus, niin nyt kaikkien pitäisi olla samalla puolella, tieteen puolella. Hyvä kriisi on vaarassa mennä hukkaan, kun koronakaan ei pystynyt vakuuttamaan päättäjiä tieteen tarpeellisuudesta. Parhaan tuoton yhteisille varoillemme saisimme investoimalla inhimilliseen pääomaan, jota tieteen- ja taiteentekijät kirjaimellisesti edustavat. Näille lahjakkuuksille myönnetty tuki hyödyttää kaikkia. Nykyinen ilmapiiri sen sijaan vähentää tutkijanuran vetovoimaa tavalla, jonka peruuttamattomia vaikutuksia yhdellä hallituskaudella on nähtävästi mahdotonta ymmärtää.

Jos valtiot käyttivät vuonna 2020 yhtenä ainoana päivänä enemmän rahaa koronatoimiin kuin pandemioiden ennaltaehkäisyyn kymmenenä edellisenä vuonna, yksityisten säätiöiden tutkimusrahoitus toimii juuri toisin. Säätiörahoitus on pitkäjänteistä ja määrällisesti mahdollisimman ennakoitavaa talouden suhdanteista riippumatta.

Apurahasäätiömme rahoittavat tiedettä noin 245 miljoonalla eurola vuodessa. Seuraavan vuosikymmenen kuluessa säätiöiden potti tutkimukselle lienee noin 2,5 miljardia. Varat on saatu pitkälti kansalaisten lahjoituksina, rakkaudesta tieteeseen.

Lahjoittajien tahtoon perustuvat säätiöt eivät voi tehdä mitä mieleen juolahtaa. Niitä sitovat säädekirja ja huolellisuusvelvollisuus. Tämä tekee säätiöistä harvinaisen luotettavia: jos säätiön tarkoitus on tukea lääketiedettä, se ei voi rahoittaa kansanmusiikkia ja päinvastoin.

Säätiöt eivät ole irrallaan yhteiskunnasta tai tiedeyhteisöstä. Ne ovat – ja haluavat olla – tiiviissä vuorovaikutuksessa siinä yhteisössä, jota ne tukevat. Vain siten ne voivat ymmärtää, mitä tutkijat ja maailma tänään ja huomenna tarvitsevat. Säätiötuki täydentää keskusjohtoista valtionrahoitusta: se sopii täydellisesti pohjoismaiseen järjestelmään ja edustaa hyvää sekataloutta, jossa valtio kannustaa myös yksityiseen rahoitukseen yhteiseksi hyväksi.

Säätiöt voivat suunnata tukensa toisin kuin julkinen sektori. Ne voivat ottaa isompia riskejä rahoittamalla epätyypillisyyksiä ja alojenlityksiä, joissa piilevät myös ennennäkemättömien ratkaisujen idut. Säätiöt eivät edellytä välittömiä tuloksia. Tieteen vapauden ja laadun vartijoina säätiöissä ovat vertaisarvioijat. Parhaimmillaan säätiörahoitus toi-

mii katalyyttinä tutkimuksen lisäksi koko tiedejärjestelmälle.

Tärkeimmät uudet ideat ja ratkaisut syntyvät usein sattumalta, harhailuiden jälkeen. Siksi on tutkimuksen etu, että sitä rahoitetaan monin eri tavoin ja monelta eri luukulta. Jos kaikki rahoitus tulisi yhdestä lähteestä, tiede kaventuisi varmasti.

Säätiörahoituksessakin on ongelmansa, kuten sirpaleisuus ja lyhytaikaisuus – apurahoja kun ei ole tarkoitettu elämänuraksi. Säätiöiden parhaat puolet kuitenkin kompensoivat: moniarvoisuus, rahoituksen hajautus, kestävä varainhoito ja joustava päätöksentekomalli toimivat vaikuttavasti.

Mikä säätiöitä sitten huolettaa, minkä pitäisi muuttua? Kun tavoitteenamme on nostaa Suomen tiede maailman huipulle, suurin huoli on, muuttuuko tutkimus innostukseen ja uteliaisuuteen perustuvasta etsimisestä tuotosten laskeskeluksi ja lannistuneeksi osaoptimoinniksi nykyisessä ilmi-
piirissä.

Suomen Akatemian myöntövaltuudesta ollaan leikkaamassa satojen tutkijoiden henkilötyövuosia vastaava euromäärä. Tilanne on hämmäntävä: kiistattomat faktat osoittavat, että tieteen rahoitus tuo itsensä moninkertaisesti takaisin. Vain tutkimuksen avulla pääsemme yli nykyisistä ja tulevista ongelmistamme, kestävyysvajeesta, ympäristökriisistä ja muista hyvän elämän uhkista. Kun yritystenkin tki-investoinnit ovat vähentyneet, ainoa kasvu tiederahoitukseen taitaa tulla säätiöiltä. Se ei riitä.

Yksityiset säätiöt eivät pysty kattamaan tutkimuksen (tai kansantalouden) hupenevaa perusrahoitusta. Vaikka säätiöiden koko omaisuus sosialisoitaisiin, se ei riittäisi kuin murto-osaan julkisrahoitteisesta tutkimustoiminnastamme.

On vaikea nähdä, että hallintohenkilöt tai poliitikot tietäisivät kovin hyvin etukäteen, mihin tutkimushankkeisiin kannattaa panostaa. Tieteentekijöille pitäisikin taata ennakoitavuutta riittävällä perusrahoituksella ja luottamalla vertaisarviointiin, joka on edelleen paras tieteen takuujärjestelmä. Rahoittajille puolestaan soisi lisää tutkittua tietoa ja uusia ideoita siitä, miten tutkimusta voi

Kuva: Annika Rauhala.

tukea paremmin, ei vain määrällisesti enemmän.

Tiede toimii, kun tutkija tutkii ja rahoittaja rahoittaa. Tutkimusrahoitus toimii, kun se on joustavaa ja pitkäjänteistä eikä yritä vaikuttaa siihen, miten tutkitaan tai mitkä ovat lopputulokset.

Tarvitsemme tieteelle arvostusta sanoin ja teoin. Kansallista kunnianhimoa on nostettava: tutkimusrahoitus neljään prosenttiin BKT:stä. NYT! Solidaarisuuden tulee näkyä. Tarvitsemme tieteelle lisäluottamusta, kannustavia sanoja ja sitä tukevia tekoja.

LIISA SUVIKUMPU

Kirjoittaja on Säätiöt ja rahastot ry:n toimitusjohtaja ja Helsingin yliopiston dosentti.